

FONS MUSICALS DE L'ARXIU DIOCESÀ DE GIRONA

I. FONS MUSICAL DE SANT FELIU DE GIRONA (GiFel)

El santoral dels màrtirs catalans adaptat al ritus de la litúrgia visigòtica, ja conté el de sant Feliu de Girona. Durant el segle VII van ser escrits per al seu culte l'himne *Fons Deus vitæ perennis* i les dues misses de sant Feliu del *Liber Sacramentorum*, escrites probablement pel bisbe Nonnit de Girona (621-633), successor de Joan Biclaram i amic de sant Brauli de Saragossa.

El gradual procés d'entrada, des dels temps carolingis, de la litúrgia i el cant romans, es produí a Catalunya a través de les noves fundacions monàstiques benedictines, la Regla de les quals regia els monestirs d'Albanyà, Amer i les Escaules el 844, i Sant Julià del Mont de Besalú el 866.¹

Paral·lelament al conreu de les notacions pneumàtiques que es feia a Europa, a Catalunya es desenvolupà entre els segles IX i XI una notació diastemàtica pròpia, de característiques preaquitanes, coneguda amb el nom de «notació catalana». Aquesta va ser substituïda de forma progressiva a partir del segle XII per l'aquitana, a causa de les seves prestacions tècniques i del seu continu influx a través de les zones litúrgiques septentrionals.² L'*Antiphonarium-Responsoriale* de la col·legiata de Sant Feliu de Girona esdevé una mostra característica de la notació catalana. Aquest còdex, copiat segons Mundó³ pel canonge Renall a Barcelona abans de marxar a Girona, on traspassà el 1143, és especialment ric en seqüències, trops i esdevé una de les principals fonts per a l'estudi de les verbetes a Catalunya.⁴

El 1056 apareix documentada la presència del cabiscol a la col·legiata, mentre el 1320, pocs anys abans de la redacció de la *Consuetæ ecclesiæ Gerundensis* de 1360, es facultava a un cabiscol segon per a fer-se càrrec de

1. MUNDÓ, Anscari M. «El Commicus palimpsest Paris lat. 2269. Amb notes sobre litúrgia i manuscrits visigòtics a Septimània i Catalunya», *Liturgica*, I. Montserrat, 1956.-«Scripta et Documenta», núm. 7, p. 151-276.

2. VEGEU GARRIGOSA I MASSANA, Joaquim. «La Música medieval» a *Història Crítica de la Música Catalana*. Bellaterra: Universitat Autònoma de Barcelona, 2009, p. 5-51.

3. MUNDÓ, Manuel. «Consideracions paleogràfiques a l'entorn de la monodia litúrgica medieval en l'obra d'Higini Anglès», *Recerca Musicològica*, IX-X (1989-1990), p. 5-54.

4. BONASTRE I BERTRAN, Francesc. *Estudis sobre la Verbeta*. (*La Verbeta a Catalunya durant els segles XI-XIV*). Tarragona: Diputació de Tarragona, 1982, p. 39.

les entonacions del cor i de l'ensenyament dels escolans cantors. Al 1349 se li va unir al càrrec el benefici de Sant Pere i més endavant s'establí que el benefici de Sant Esteve fos annexa al magisteri del cant.

A mitjan segle XIV la col·legiata disposava doncs, d'una petita escolania; d'aquella època deu datar, igualment, l'assentament de l'orgue en el seu temple. Pel que fa a l'establiment de la capella de cant, cal suposar que durant el primer terç del segle XVI començaria a ser una realitat, atesa la presència documental dels primers mestres de cant de la col·legiata a partir de 1540, aproximadament, tot i la possessió dels drets de preheminiència de la capella de la catedral pel que feia a les actuacions musicals en els temples de cada ciutat.

Les prerrogatives de la catedral entraven sovint en litigi amb les actuacions de la col·legiata de Sant Feliu, quan la seva capella pretenia fer-ho fora del seu temple.⁵ Per contra, la capella de la Seu tenia la prerrogativa d'actuar en les celebracions litúrgiques de les festivitats que organitzaven les diferents confraries i ordes religiosos de la ciutat, així com en les professions de nous religiosos, primeres misses o misses noves i oficis de difunts. D'aquí que la capella de la catedral sovintegés, al llarg de l'any litúrgic, els escenaris eclesiàstics dels convents dels dominics (Sant Domènec), mercedaris (La Mercè), carmelites (el Carme i Sant Josep), franciscans (Sant Francesc), jesuïtes (Sant Martí) i cistercenques (Santa Susanna), els monestirs de Sant Pere de Galligans, Sant Daniel i Santa Clara, i la mateixa col·legiata de Sant Feliu.⁶

Els mestres de cant

Gràcies a les dades aportades mossèn Marquès, antic arxiver de l'ADG, avui coneixem la nòmina dels mestres que regiren els magisteris de la col·legiata de Sant Feliu entre els segles XVI i XX. Vegeu-la reproduïda a continuació amb els detalls complementaris i la localització de les fonts documentals citades.

«Miquel Ferrer (... 1543)
Joan Cifré (1543...)
Joan Bisbe (... 1562)
Joan Marçal (1562-1578)

5. CIVIL I CASTELLVÍ, Francesc. «Compositores y organistas gerundenses en el siglo XVII», *Anales del Instituto de Estudios Gerundenses*, XXI (1972-1973), p. 130-131.

6. PUJOL I COLL, Josep. «Quotidianitat i festa a la Girona del XVIII», a Pardo, M. C.; Cuena, M. (eds.), *La música culta a les comarques gironines: Dels trobadors a l'electroacústica*. Banyoles: CECB, 2015, p. 59-74.

Domènec Valentí (1578-1580), prevere de Palamós, el qual passà a ser mestre de cant de la catedral (Manuals 1579-1580, f 54)

Joan Orri (1580-1585) (Manuals 1580-1581, f 73)

Segimon Vilaró (1585-1590), clergue de Vic (Notulorum 80, f 218 i Manuals 1584-1586, f 31)

Montserrat Barri (1590-1594), passà a Castelló d'Empúries (Manuals 1588-1590, f 176v)

Esteve Miralles (1594-1642), clergue de Barcelona (Manuals 1594-1595, f 106)

Josep Mestres (1642-1649), clergue de Girona (Manuals 1642, f 99)

Josep Lloret (1649), (Manuals 1649, f 155)

Jaume Azemar (1649-1652), prevere d'Elna que després passà a Perpinyà (Manuals 1649, f 202)

Esteve Rius (1652-1661), clergue d'Hostalric (Manuals 1652, f 167)

Francesc Davall (1661-1664), (Manuals 1661, f 15v)

Isidre Coll (1664-1673), prevere de Besalú (Manuals 1664, f 64)

Baldiri Borgunyó (1673-1679), havia estat mestre de cant de Torroella de Montgrí (Manuals 1673, f 204)

Francesc Rovira (1679-1699), clergue de Lladó (Manuals 1679, f 138)

Jaume Gayolà (1700-signe creu 1739), (Manuals 1700, f 64).

El 1700 s'instituí la fundació d'una capella de música i cant amb una dotació de 60 lliures aportades pel capítol i 54 per l'obra, amb les funcions de solemnitzar les celebracions litúrgiques durant les festivitats de l'any i a les "siestas" dels dimecres. (Secretariat, 1617-1727, f 140; 1727-1744, f 192).

Tomàs Cavalleria (1740-1763), clergue de Vic, format a l'escolania de la catedral de Girona amb Tomàs Milans (Manuals 1740, f 7)

Quirze Pasqual (1765-1769), clergue d'Arbúcies (Manuals 1765, f 286v)

Francesc Agramunt (1769-1773), havia estat escolà de Castelló d'Empúries (Manuals 1769, f 135v)

Miquel Vergés (1774-1825†), clergue de Sant Llorenç de la Muga, 1774-†1825 (M 1774, f 31v).

En els capítols generals de 1805 s'acordà aplicar als cantors tres beneficis, que en endavant es proveïrien per oposició entre persones hàbils en el cant pla (Secretariat 1772-1806 sf, acte de 17 d'abril 1805).

Salvador de Cortada, organista de Sant Boi (Barcelona) 1825 (M 1825, f 372).

Josep Vert i Tiera, n. la Bisbal, de 77 anys el 1865, organista estat d'Hostalric i Torroella de Montgrí, organista i soxantre 1827-... Es presentava com a «defensor del canto llano gregoriano por ser el cantor tal vez más antiguo de España y no haver salido otro contra el nuevo canto, tan malo como desautorizado» (F).

Josep M. Pumarola i Culubret, mestre de capella, 1930-1939†.⁷

7. MARQUÈS, Josep M. «Organistes i mestres de capella de la diòcesi de Girona», *Anuario Musical*, 54 (1999), p. 107-108.

Després de la Guerra Civil (1936-1939), mossèn Joaquim Colomer (198-1995), beneficiat de la col·legiata de Sant Feliu, en va dirigir l'escolania, a l'hora que tractava de redreçar la capella de música de la Seu.

L'orgue i els organistes

Les primeres referències documentals sobre l'orgue de la col·legiata daten de 1387, any de la seva construcció. Les dades aportades per mossèn Marques, assenyalen les intervencions dels orgueners Salvador Estrada (1583); Joan Martí (1608); fra Pasqual, organista dels dominics (1710); Antoni Boscà (1739 i 1747); Josep Vicens (1764); Enrich (1786).

El sou de l'organista era de 32 lliures el 1583, durant l'època de Joan Sagristà, probablement emparentat amb Gaspar Sagristà, organista de la Seu entre 1538 i 1573. El sou augmentà de 70 lliures a principis del segle XVIII, a 100 a mitjan segle. Heus ací la nòmina dels organistes de la col·legiata, tal i com els presenta mossèn Marques en el seu treball:

«Joan Sagristà, ... 1583-1607 (Obra, llig. Comptes, 1583; Secretariat 1574-1617, f 3).

Joan Martí, organista de la Seu i orguener que havia construït diversos instruments, 1608-1618 (Secretariat 1574-1617, f 89v).⁸

Llàtzer Rius, beneficiat de la Seu, 1619-1630.

Pau Amar, 1631-1639...

Josep Palacio, 1643-1645.

Narcís Puig, 1647-1653.⁹

Jaume Azemar, mestre de cant, suplent, 1650.

Narcís Jeroni Puig, 1654-1659. Pot coincidir amb el que indiquem a continuació. Un Narcís Jeroni Puig fou escrivà de la cúria eclesiàstica entre els anys 1656 i 1669.

Jeroni Puig, 1660-1668.

Narcís Puig, 1668-1670. Prevere relacionat amb l'anterior, en morir el 1688 llegà un personat al seu nebot Aleix Gaubert, escrivà de la cúria eclesiàstica.

Isidre Coll, mestre de cant, 1670-1671.

Joan Verdalet, 1678-1687.

8. De fet, el Joan Martí organista de la col·legiata era fill de l'organista homònim que exercí el magisteri de l'orgue de la catedral entre 1600 i 1625. Cf. GREGORI I CIFRÉ, Josep Maria. «La docència de l'orgue a la primeria del segle XVII a Girona: notes per a l'estudi de l'acompanyament continu a Catalunya», *Recerca Musicològica*, VIII (1998), p. 135-138.

9. Narcís Jeroni Puig, organista de la col·legiata, va ocupar de forma interina el magisteri de l'orgue de la catedral de Girona fins al nomenament d'un nou titular. Cf. CIVIL I CASTELLVÍ, Francesc. «Compositores y organistas gerundenses en el siglo XVII», p. 131.

Dos Joan Verdalet, oncle i nebot, actuaren com a escrivans a la cúria eclesiàstica de Girona entre 1650 i 1710, i alguna època simultàniament. El major consta com a organista de la Seu el 1680 (M 1680, f 259v).¹⁰

Dionís Verdalet, 1688-1699†. Essent clergue el 1691 fundà un personat (M 1691, f 292).

Joan Verdalet, fill de Dionnís, 1699-1703.

Fèlix Borrell, clergue d'Elna, 1704-1721†. Obtingué el benefici de Santa Maria dels Àngels de la col·legiata el 1703 (M 1703, f 264v).

Benet Rigall, beneficiat de la Seu, 1722-1763†.

A les festes solemnes tocava l'arpa a la capella de música de la catedral i es feia substituir a Sant Feliu, segons que indiquen les actes capitulars d'aquesta església. Pot tractar-se de Benet Rigall i Rodó, clergue de Barcelona, que el 1721 féu una procura notarial (M 1721, f 223v).

Francesc Ballart, prev., 1763-1801†.

Damià Casamitjana, organista de Tremp, (M 1790, p 369), obtingué el benefici del Sepulcre de Sant Feliu de Girona de 1790 a 1793, data en que el renuncià. No consta que fos organista de l'església.

Ignasi Busquets, de Barcelona, fill de Pere Busquets, manyà de Girona, suplent de Ballart i després titular, 1797-1809.

Josep Vert, 1809.

Josep Pagès, 1815-1816.

Domènec Ferrer, organista de la catedral, 1816-1817.

Pere Marquès, 1819.

Josep Mercader, 1819.

Bartomeu Bach, 1821.

Fèlix Altabàs, 1823.

Antoni Vidal i Magentí, n. Camprodon, de 75 anys el 1865, organista, 1824-1865... Abans havia estat 5 anys a Piera i 5 anys a Camprodon.

Agustí Martra i Baixeras, procedent de Sant Feliu de Guíxols... 1876-1884, passà a Olot.

Llorenç Folcrà i Bellapart, 1888-1894 (C).

Joan Marull i Agustí, n. Palamós 1860, 1891-1939.»¹¹

També romangueren vinculats amb l'organistia de la col·legiata Antoni Guiu, organista de la catedral de Girona, el qual el 1827 obtingué una canongia a Sant Feliu, després de vint-i-tres anys de servei a la Seu;¹² Josep Maria Pumarola i Rafael Tapiola, ja al segle xx.

10. De fet, els dos Joan Verdalet eren pare i fill, el primer fou organista de la catedral mentre el segon ho va ser de la col·legiata fins que succeí al seu pare al magisteri de Seu el 1685. Cf. CIVIL I CASTELLVÍ, Francesc. «La música en la catedral de Gerona durante el siglo XVII», *Anuario Musical*, XV (1960), p. 237, regist 41.

11. Marquès, Josep M. «Organistes i mestres de capella de la diòcesi de Girona», p. 109-110.

12. GALDÓN ARRUE, MONTI. *La música a la catedral de Girona durant la primera meitat del segle XIX*. [Tesi Doctoral] Bellaterra: UAB, 2003, p. 349-351.

Pel que fa al repertori conservat al fons GiFel, la col·lecció «obres manuscrites d'autor» conserva 18 registres, mentre la d'«obres manuscrites anònimes» en conté 53; un índex molt escadusser respecte al repertori que van generar els magisteris de la col·legiata en el decurs de més de cinc-cents anys.

El fons conté una qualitativa representació d'alguns significatius mestres i organistes de la catedral de Barcelona i de la basílica de Santa Maria del Mar, d'entre el darrer quart del segle XVIII i mitjan segle XIX, com és el cas de Ramon Aleix, Carles Baguer, Manuel Berenguer, Joan Bros, Josep Cau, Antoni Elías, Francesc Mariner i Francesc Queralt.¹³

Els mestres actius a la catedral de Girona i a la col·legiata de Sant Feliu, estan representats en el fons per Rafael Compta, mestre de la catedral entre 1794 i 1815; Salvador de Cortada, mestre de la col·legiata el 1825; Jaume Joan Lleys, mestre de la catedral de Girona entre 1820 i 1822; i Josep Pons, mestre de la catedral de Girona el 1791. El repertori per a orgue, a banda dels versos d'orgue i d'una sonata de F. Mariner, conserva una salmòdia per a orgue de Josep Hisern i Molleras, organista de Banyoles, en un manuscrit propietat del mercedari Antoni Xaudiera, banyolenc com Hisern i organista de la Seu entre 1844 i 1850.

El repertori anònim de GiFel correspon majoritàriament a música eclesiàstica, amb una notable representació de repertori devocional.

Pel que fa al probable repertori deslocalitzat relacionat amb la col·legiata, cal fer esment del manuscrit M 682 de la Biblioteca de Catalunya, un dels «tresors» que podrien haver format part de la biblioteca musical de Joan Carreras. Es tracta d'un manuscrit que ofereix una connexió entre la basílica de Santa Maria de Castelló d'Empúries, la catedral de Girona, Sant Pere de Galligans i, probablement, la col·legiata de Sant Feliu. El manuscrit, copiat a finals del segle XVI, conté l'himne incomplet *Vexilla regis* amb l'autoria de «A 5 de Sebastià Fuster»,¹⁴ i tal com ha estudiat E. Ros, conserva dues anotacions que permetrien relacionar-lo tant amb Castelló d'Empúries, com amb la Seu de Girona i el monestir de Sant Pere de Galligans.

La primera fa referència a la pertinença del manuscrit, el qual estava en possessió de Jeroni Romaguera el 1597, quan residia en qualitat de beneficiat a la basílica de Santa Maria de Castelló d'Empúries, d'on fou cabiscol entre 1603 i 1620. A partir d'aquesta darrera data, Romaguera passà a ser

13. Maria ESTER-SALA i Josep M. VILAR, van fer un breu reportatge descriptiu del fons a «Arxius Musicals a Catalunya (IV). Barcelona: Institut Municipal d'Història. Vic: Arxiu Episcopal. Girona: Arxiu Episcopal», *Revista Musical Catalana*, 45-46, (1988), p. 40.

14. Sobre la descripció, estudi i inventari del repertori del M 682, vegeu la tesi doctoral de PUENTES-BLANCO, Andrea. *Música y devoción en Barcelona (ca. 1550-1626): estudio de libros de polifonía, contextos y prácticas musicales* [Tesi Doctoral]. Barcelona: Universitat de Barcelona, 2018, vol I, p. 140-153 i vol II, p. 55-72.

beneficiat de la col·legiata de Sant Feliu de Girona i, des de 1622, mestre de cant de la Seu, càrrec que exercí fins al seu traspàs el 1625.¹⁵

La segona anotació del M 682, duu la data de 1623 i permet identificar el posterior propietari del manuscrit: Narcís Puig, clergue beneficiat del monestir Sant Pere de Galligans, que traspassà el 1662.¹⁶ Tanmateix, es desconeix si el manuscrit en qüestió va romandre a Sant Pere de Galligans o si va passar a la col·legiata de Sant Feliu, on s'hi localitza un Narcís Puig organista entre 1647 i 1653.

Carles BADAL PÉREZ-ALARCÓN

II. FONS MUSICAL DEL SANTUARI DE SANTA MARIA DELS ARCS (GiArcs) (*olim* Santa Pau dels Arcs o Santa Pau d'Olot)

El santuari de Santa Maria dels Arcs assumí les funcions parroquials de l'antiga baronia de Santa Pau fins al terratrèmol de 1427. Reedificat en el decurs del segle XVI, seguí essent un reclam de devoció mariana, en especial a partir de les aparicions del 1618.¹⁷ Gràcies a la visita pastoral del bisbe Miquel Joan Tavernes el 1702, sabem que el temple disposava de forces objectes i ornaments per al culte, d'entre els quals «un missal ab solfa de cant pla.»¹⁸

A mitjan segle XVIII, el santuari veié ampliar les seves construccions, amb l'hostatgeria, el cambril i la façana del temple acabada el 1775. D'aquesta època data també l'adquisició d'un orgue i la institució de la plaça d'organista, el qual també exercia de coadjutor del capellà custodi i residia amb ell al santuari, ensenyant a llegir i a escriure els infants de les masies del veïnat. Els oficis solemnes de les festes marianes celebrades als Arcs comp-

15. ROS-FÁBREGAS, Emili. «Dos manuscrits de polifonia del Renaixement amb connexions gironines: E-Boc 5 i E-Bbc 682», a PARDO, M. C.; CUENCA, M. (eds.), *La música culta a les comarques gironines: Dels trobadors a l'electroacústica*. Banyoles: CECB, 2015, p. 27 i 30-32.

16. *Id.*, p. 28 i 32-33.

17. Vegeu pel cas, CAMÓS, Narcís. *Jardín de María. Plantado en el Principado de Cataluña*. Barcelona: Ed. Orbis, 1949 [reedició facsímil Barcelona: Iayme Plantada, 1657], p. 145-149.

18. JUANOLA BENET, Miguel. *Historia y tradición del Santuario de Ntra. Sra. dels Arcs*. Santa Pau: [Barcelona: Salvador Rosàs Bayer, editor], 1950, p. 48. Tanmateix, d'aquest missal amb cant pla no se'n va deixar constància a l'inventari de la capella de Santa Maria dels Arcs que va dur a terme Josep Codina, sagristà de la parròquia de Santa Pau i procurador de l'administrador de la capella, el 22 de maig de 1693, cf. MADURELL I MARIMON, Josep Maria. «Miscel·lània de Notes Històriques d'Olot i la seva comarca», *Amics de Besalú. II Assambla d'Estudis del seu Comtat*, II (1973), p. 111-127.

taven amb la presència d'un conjunt instrumental format per dos violins, flauta, contrabaix i orgue que acompanyaven les veus dels infants cantors en la interpretació del repertori religiós.¹⁹ La celebració de les festivitats religioses de gran solemnitat, comptaven amb la presència del clergat de la parròquia de Santa Pau i amb l'assistència dels senyors de la seva baronia, acompanyats dels seus servents, el batlle i els jurats de la vila, i el conjunt del veïnat devot del santuari.²⁰

L'orgue deuria ser present al santuari poc després de la visita del bisbe Taverner. El 1703, Josep Guilló constava com a organista dels Arcs en una escriptura de censal, on hi figurava en qualitat de testimoni, amb la qual cosa esdevindria l'antecessor de Josep Lamarca, actiu a l'orgue del santuari entre 1768 i 1818.²¹

Josep Lamarca i Esteve,²² fill de Francesc Marca, fuster d'Olot, i de Maria Esteve, va ser batejat el 16 de novembre de 1735 a l'església parroquial de Sant Esteve d'Olot.²³ Probablement, Lamarca ingressaria a l'escolania de Sant Esteve a l'entorn dels anys 1742-1744, on degué rebre la seva formació musical i organística amb Josep Carcoler i Baltasar Fontfreda, responsables dels magisteris de la parroquial durant el període de la seva infantesa.²⁴

És molt probable que abans de passar a residir al santuari de Santa Maria dels Arcs, Lamarca exercís d'organista en algun centre eclesial d'Olot; així ens ho fa pensar el contingut del títol diplomàtic d'un joc de versos

19. *Id.*, p. 57, dades que M. Juanola extreu de NOGUER, Josep Maria. «Resumen històric del Santuari de Ntra. Sra. dels Archs», Olot: *El Deber*, 1904-1905, i que es veuen corroborades pel repertori conservat del fons.

20. GRABOLOSEA, Ramon. *Santa Pau i la seva baronia*. Granollers: Ed. Montblanc, 1971, p. 185-187.

21. Cf. MARQUÈS, Josep M. «Organistes i mestres de capella de la diòcesi de Girona», p. 116.

22. A la mateixa ciutat d'Olot visqué un homònim seu, Josep Lamarca (1718-1783), que adoptà el nom de P. Esteve d'Olot en prendre l'hàbit caputxí el 1733; va ser elegit provincial de l'orde el 1764. Cf. DANÉS I TORRAS, Joaquim. *Història d'Olot*. Olot: Ed. Municipals, 2001, vol. xxx, p. 64.

23. ADG: Arxiu Parroquial de Sant Esteve d'Olot. *Baptismes 12*, f. 249v. F. Civil, però, havia relacionat la identitat de l'organista amb la d'un altre Josep Lamarca, fill de Pere Lamarca, Fuster, i Maria Àngela, batejat el 25 de desembre de 1723, del qual foren padrins un altre Josep Lamarca, Fuster, i Maria Llorensa, segons consta al mateix arxiu, *Baptismes 11*, f. 34v. Vegeu pel cas, CIVIL I CASTELLVÍ, Francesc. «Mestres de la Capella de Cant i organistes de la Parròquia de Sant Esteve de la vila d'Olot, segles XVII i XVIII», *Amics de Besalú. II Assemblea d'Estudis sobre el Comtat de Besalú*, (1973), p. 109; i «La música religiosa a Olot i comarca, corrent del segle XVIII», *Annals del Patronat d'Estudis Històrics d'Olot i Comarca*, (1977), p. 207, on incidia en la seva longevitat.

24. Cf. GREGORI I CIFRÉ, Josep Maria – MONELLS I LAQUÉ, Carme. *Inventaris dels fons musicals de Catalunya. Volum 6: Fons de l'església parroquial de Sant Esteve d'Olot i Fons Teodoro Echegoyen de l'Arxiu Comarcal de la Garrotxa*. Barcelona: Universitat Autònoma de Barcelona, 2012, p. XLII-LX i CVIII-CIX, respectivament.

d'orgue del fons de Santa Maria dels Arcs, on hi explicita la seva presència a Olot el 1756: «Joseph Marca Li^{do} Olot 1756 / Versos».²⁵

D'altra banda, al fons de Sant Esteve d'Olot, s'hi ha conservat un altre joc de versos d'orgue, obra de Josep Castelló, organista de Sant Esteve entre 1759 i 1821, copiats el tercer terç del segle XVIII, a sota del títol diplomàtic del qual hi consta el nom de «Joseph Marca Pre.», en qualitat de probable copista i propietari del manuscrit. En aquest cas, la presència de Lamarca a Olot es podria prolongar fins a l'inici de la dècada dels anys 1760, d'acord amb la datació aproximada del manuscrit.²⁶

Hom desconeix el moment exacte de l'entrada de Lamarca als Arcs. Un document notarial, del 24 de setembre de 1768, es limita a donar fe de que en aquella data rebé el subdiaconat, sent l'organista del santuari. Dos anys abans, el 1766, Lamarca havia compendiat en una «Llibreta de Cant Figurat. De Joseph / Lamarca, y Esteve. Organista. 1766», un petit tractat de teoria musical en forma de preguntes i respostes, redactat en llengua catalana, que acompanyà de dues il·lustracions: la mà guidoniana per a la solmització i un gràfic amb les diferents propietats de l'ut segons si «se canta per Bcayra [...] per Natura [...], per Bmoll».²⁷ La presència d'aquest petit tractat es podria relacionar, tant amb la labor de docent que exerciria al mateix santuari, instruint els nens de la conrada, com amb la seva anterior etapa olotina.

Josep Lamarca traspassà, de forma repentina, després de dir missa, el 8 de juny de 1813, essent sepultat al mateix santuari l'endemà mateix:

«Als vuit juny de mil vuit cents y tretse, ha mort de repenete des-/pues de haver celebrat lo Sant Sacrifici de la Missa, lo Reverent / Joseph Lamarca prevere resident en lo Santuari de Nostre / Seorâ dels Archs, de dat (*sic*) setanta y sis anys poch ô menos / sens rebrer los Sagaraments de nostre Mare la Iglesia, fou / sepultat, son cadàver lo die nou de dit mes y any ab un cantar / en la tomba de Planadevall, en dit Santuari.»²⁸

La presència de Josep Lamarca als Arcs, coincidí amb una època d'esplendor en la vida cultural i artística d'aquest santuari marià. En el decurs de més de quaranta anys, Lamarca va anar confegint un petit *thesaurus* orgànic, copiat en petits reculls miscel·lanis que aplegaven sonates, *tientos*, tocatés i versos per als oficis.

El repertori conservat de GiArcs prové tant d'organistes propers a la zona, com seria el cas de Josep Castelló (organista de Sant Esteve d'Olot),

25. GiArcs: Au-28.

26. SEO: Au-626. Cf. GREGORI I CIFRÉ, Josep Maria – MONELLS I LAQUÉ, Carme. *Inventaris dels fons musicals de Catalunya. Volum 6: Fons de l'església parroquial de Sant Esteve d'Olot i Fons Teodoro Echegoyen de l'Arxiu Comarcal de la Garrotxa*, p. 295.

27. GiArcs: Au-27.

28. ADG: Arxiu Parroquial de Santa Pau. *Òbits O-3*, f. 241r.

Salvi Arnavat (catedral de Girona) i Ignasi Subies (catedral de Vic), com dels que regentaven els principals temples catalans a mitjan segle XVIII, com era el cas de Francesc Mariner (catedral de Barcelona), Josep Elies (Sant Pere de les Puel·les i Sants Just i Pastor), Joan Vila (Santa Maria del Pi), Francesc Vilar (Sant Pere de les Puel·les i Sants Just i Pastor) i Antoni Mestres (Palau Reial menor).²⁹

Un punt i apart dins del repertori organístic copiat per Lamarca el requereixen les còpia que féu de sonates per a tecla de Domenico Alberti (ca. 1710-1747) i Domenico Scarlatti (1685-1757), mestre de l'olotí Antoni Soler a Madrid.

La resta del fons conté peces escrites per a reduïts efectius vocals i instrumentals, àries i cantates per a una veu sola, duets per a dos tibles o tible i tenor, amb l'acompanyament de dos violins i l'orgue, d'acord amb els efectius de què disposava la petita capella del santuari.

D'entre les obres d'autor hi destaca la presència de dues misses i varis motets, duets i villancets de Josep Lamarca, datats a partir de 1766, al costat de còpies de villancets de Josep Carcoler, mestre de capella de Sant Esteve d'Olot entre 1738 i 1776; Joan Crisòstom Ripollès, mestre de la catedral de Tarragona entre 1708 i 1746; Josep Picanyol, mestre de capella de la catedral de Barcelona i del Palau de la Comtessa; i del valencià Pasqual Fuentes.

Arran de la crisi socioeconòmica que acompanyà les desamortitzacions, aquest fons, juntament amb d'altres objectes del santuari, passà a la rectoria de Santa Pau, i d'aquesta manera se salvà de les flames que, el 27 de juliol de 1936, van destruir l'orgue del santuari amb la resta dels seus ornaments culturals.

L'interès pels textos dels villancets catalans del fons va propiciar l'estudi del P. Nolasc del Molar,³⁰ mentre el primer assaig de descripció del contingut del fons va anar a càrrec de Francesc Civil;³¹ d'altra banda, Miquel Querol inclogué sis obres dels fons dels Arcs dins d'una antologia factícia de repertori musical escrit en llengua catalana.³²

29. Cf. *Organistes de Barcelona del segle XVIII* [Revisió i edició Martin VOORTMAN]. Barcelona: Tritó, 2002.

30. NOLASCO DE EL MOLAR, «Canciones navideñas procedentes del santuario de Nuestra Señora de Els Arcs (Gerona)», *Anuario Musical*, XII, (1957), p. 201-233.

31. CIVIL I CASTELLVÍ, Francesc. «La música religiosa a Olot i comarca, corrent del segle XVIII», *Annals del Patronat d'Estudis Històrics d'Olot i Comarca*, (1977), p. 207-211. Després de F. CIVIL, Maria ESTER-SALA i Josep M. VILAR, van fer un reportatge descriptiu del fons a «Arxius Musicals a Catalunya (xvi). Santa Pau. Arxiu Parroquial», *Revista Musical Catalana*, 60, (1989), p. 44, i qui signa aquestes línies en va fer un breu regest, vint anys més tard, a «El fons musical del Santuari dels Arcs», *Plafó. Butlletí d'informació cultural d'Olot*, 63 (2009), p. 2.

32. *Cançoners català dels segles XVI-XVIII*. [Recopilació, transcripció, comentaris i realització de l'acompanyament per Miquel QUEROL I GAVALDÀ] Barcelona: CSIC, 1979.

Pel que fa a la seva localització, el fons del santuari dels Arcs es conservava a la rectoria de Santa Pau, fins al decés del seu últim rector;³³ el 2004, després del seu traspàs, i gràcies a l'amable gestió dels frares caputxins d'Olot, el fons va ser traslladat a l'Arxiu Diocesà de Girona on ha estat objecte de la present catalogació.

Josep Maria GREGORI I CIFRÉ

III. FONS MUSICAL DE LA CASA CARLES (GiCar)

El catàleg del fons musical de la casa Carles tanca una etapa que permet que en comenci una altra. Amb l'ordenació i la descripció dels documents musicals, que resten custodiats a l'Arxiu Diocesà, s'aconsegueix que hi hagi una projecció pública a l'abast dels musicòlegs per obrir nous camins. La catalogació posa en valor els manuscrits i els impresos musicals d'aquesta família d'hisendats, junt amb el corpus documental que es va acumular amb els pas dels anys i l'adquisició de noves propietats. S'obre, doncs, la porta a noves investigacions per a la comunitat científica interessada en interpretar un ampli període de la història gironina tot travessant les parets de la casa dels Carles, una nissaga de gran rellevància social i política, sobretot durant el segle XIX a la ciutat de Girona.

Ens han precedit interessants recerques, molt útils per encarar aquest estudi, com és el cas de la tesi doctoral de Mònica Bosch Portell centrada en el paper de la família Carles dins la societat gironina del segle XIX;³⁴ el llibre a tres mans d'Anna Costal, Joan Gay i Joaquim Rabasseda sobre la vida cultural de Girona durant l'època de la inauguració del Teatre Municipal, el 1860;³⁵ i els treballs de Josep Maria Gregori³⁶ i Joaquim Rabasseda³⁷ aplicats tant a la figura i l'obra de Melcior de Ferrer i de Manresa (1821-1884),

33. Conservo el record de que quan el vam visitar amb en Francesc Bonastre el 1976 per fer-ne el primer fitxatge; en aquell moment, el fons es conservava a l'interior de dues petites capses d'arxivador situades a l'interior de l'armari de la cuina de la rectoria.

34. BOSCH PORTELL, Mònica. *La formació d'una classe dirigent (1790-1850). Els Carles en la societat gironina* [Tesi doctoral]. Girona: Universitat de Girona, 2018. Bosch va defensar la tesi doctoral el dia 9 de gener de 2019 a la Universitat de Girona.

35. COSTAL, Anna; GAY, Joan; RABASEDA, Joaquim. *La inauguració del Teatre Municipal de Girona l'any 1860. Opera, espectacle, ciutat*. Girona: Ajuntament de Girona, 2010.

36. GREGORI I CIFRÉ, Josep Maria. «Notícia biogràfica i compositiva de Melcior de Ferrer i de Manresa (1821-1884)», *Amics de Besalú. VII Assemblea d'Estudis del seu Comtat*, vol. II (1991), p. 29-42; i «El baró Melcior de Ferrer i de Manresa (1821-1884), un compositor catalán del Romanticismo», *Revista de Musicologia*, 14, N° 1-2 (1991), p. 435-438.

37. RABASEDA MATAS, Joaquim. «"Giuditta", de Melchor de Ferrer: una òpera escrita per un compositor català i estrenada a Girona el 1855», *Miscel·lània en honor de Josep M. Marquès*. Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2010. p. 647-654; i «Diletants gironins:

un compositor poc (re)conegut, vinculat a la vida de Joaquim de Carles i de Mendoza —amb qui acabaria emparentant-se com a cosí germà de la seva esposa, Rosa de Ferrer i de Manresa—, com a la recepció de l'òpera a Girona, contextualitzada per Rabasseda en la trama teatral i urbanística de la ciutat com a poder civil i polític que va representar.

L'any 1772 l'hereu Carles i la seva família, provinents de Torroella de Montgrí, es traslladaren a viure a l'antic casal dels Xammar, centre neuràlgic de la ciutat gironina, ubicada a la Plaça del Vi. El testimoni musical, que ha sobreviscut al pas dels anys, ens nodreix del plaer de revivre'n l'ambient, com si fos una mirada pel forat del pany. L'aplec de partitures, llibres, quaderns i relligats de les composicions musicals que s'han catalogat configuren un veritable esquelet vertebrador de la nissaga a través de la seva existència, que projecta la seva actitud social, artística, política i econòmica.

Els documents més antics corresponen a l'últim quart del segle XVIII i s'estenen fins al segon quart del segle XX, un marc que comprèn música profana, tot i que la música religiosa també hi té presència mitjançant pregaris, trisagis, càntics marians, avemaries, tres *Stabat Mater*, a més a més del testimoni rellevant de la miscel·lània de música religiosa de Joaquim de Carles, *Cuaderno de Letanías y otros cantos religiosos*.³⁸

La família Carles i de Ferrer va llegar al bisbat de Girona l'any 1918 algunes propietats, entre les quals hi havia la casa de Girona i el fons patrimonial, incloent el fons musical que es va mantenir a part. En aquest fraccionament alguns documents anaren a la Biblioteca del Seminari Diocesà de Girona. És per això que el catàleg general dels impresos inclou una petita col·lecció d'òperes, enquadrades en mitja pell i ornamentades igual que els abans esmentats impresos d'autor, amb les inicials «J. de C.» al lloc i/o amb anotacions manuscrites a les primeres pàgines que concorda amb les signatures que els membres de la família Carles solien utilitzar.

En el catàleg dels manuscrits s'hi poden trobar dues obres de Melcior de Ferrer i de Manresa, l'òpera *Giuditta* i un *Mètode de composició*, que provenien de la casa Carles i que en el moment de l'ingrés es van separar, també, del fons musical.

Òpera i romanticisme (1840-1860)» a *La música culta a les comarques gironines: Dels trobadors a l'electroacústica*. CEGB, 35, (2015), p. 75-97.

38. GiCar: Ms Au-14.

BIBLIOTECA DEL SEMINARI DIOCESÀ DE GIRONA (BSDG).
CATÀLEG D'IMPRESOS

Topogràfic	Títol, autor, editor, any i descripció
78/554	La Coffret de St. Domingue: opéra comique en un acte / paroles de M. Emile Deschamps; musique de Louis Clapisson Paris: Magasin des demoiselles, 1854-1855 1 reducció per a cant i piano (80 p.); 260 mm
	Le Prix de famille opéra comique en un acte / paroles de Méry; musique de Víctor Massé Paris: Magasin des demoiselles, 1855-1856 1 reducció per a cant i piano (47 p.); 260 mm
78/562	Luisa Miller: melodramma tragico in tre atti / musica del maestro G. Verdi; reducció de N. Toledo Madrid: F. de Echevarria [18--?] 1 reducció per a piano (172 p.); 280 mm
78/563	Il Trovatore: dramma in quattro parti: para piano, para canto / musica di G. Verdi; [arreglada para piano por N. Toledo] Madrid: Grabado en la Calcografia de Leon Lodre, [18--] 1 reducció per a cant i piano (256 p.); 280 mm
78/564	Rigoletto: opera in tre atti : para piano, para canto / musica del maestro G. Verdi; reduccion de N. Toledo Madrid: F. de Echevarria [18--?] 1 reducció per a piano (144 p.); 280 mm
78/565	Ernani: dramma lirico in quattro parti / música del maestro G. Verdi; arreglada para piano por N. Toledo Madrid: Calcografía de este Periodico [18--?] 1 reducció per a piano (144 p.); 280 mm
78/566	Giovanna de Guzman: dramma in cinque attii / musica del maestro G. Verdi; arreglada para piano por N. Toledo Madrid: Calcografía de este Periodico, [18--?] 1 reducció per a piano (284 p.); 280 mm
78/567	Nabucodonosor: opéra italien / musique de G[iuseppe] Verdi Paris: Schonenberger, [1843?] 1 reducció per a piano i veu (226 p.); 270 mm
78/573	Faust: opéra en 5 actes / de J. Barbier et M. Carré ; musique de Ch. Gounod Paris: Choudens, [entre 1859 i 1860] 1 reducció per a piano (132 p.); 280 mm

BIBLIOTECA DEL SEMINARI DIOCESÀ DE GIRONA (BSDG).
CATÀLEG DE MANUSCRITS

Topogràfic	Autor, títol, any i descripció
Ms. 377	«Melchor de FERRER I DE MANRESA. <i>Giuditta. Tragedia lírica in quattro atti. Poesia di Giovanni Peruzzini. Musica di Melchior de Ferrer</i> . S. XIX, 356 p., 270 x 180 mm, enquadernació holandesa. <i>Olim</i> Ms. 47. Provenint de la Casa Carles. Obra digitalitzada per a la consulta. De forma adjunta hi ha una carpeta amb la transcripció del text.»
Ms. 378	«Melchor de FERRER I DE MANRESA. <i>Método de composición según el sistema antiguo</i> . 1871 i 1897, 124 p., 210 x 155 mm, cobertes de cartró. <i>Olim</i> Ms 50. Manuscrit copiat per Mn. Josep Soler i Guàrdia. Provenint de Casa Carles.»

Font: Biblioteca del Seminari Diocesà de Girona

El fons de la Casa Carles (GiCar) objecte de la present catalogació ofereix un còmput de 325 registres repartits entre 118 registres d'obres manuscrites d'autor, 31 de manuscrits anònims, 173 d'impresos d'autor i 3 d'impresos anònims. Tanmateix, cal fer notar que els registres de la col·lecció d'obres manuscrites d'autor correspon, però, a més de 550 obres catalogades, atesa l'abundant presència de miscel·lànies, algunes de les quals es conserven enquadernades conjuntament amb obres impreses.

La relació dels Carles amb alguns compositors s'evidencia amb la presència de dedicatòries en aquestes obres. Pel que fa a la sèrie de manuscrits anònims, la seva trentena de registres contenen unes 40 obres. Es tracta d'un conjunt de composicions breus, amb llibretes de teoria musical i d'exercicis. És destacable en el repertori la gran quantitat de gèneres ballables, com els valsos, xotis, polques, masurques, rigodons, contradanses, galops, minuets i americanes. De la mateixa manera l'òpera italiana pren rellevància per ser la preferida amb escriu, visible en els arranjaments d'àries, cavatines, duets, tercets i altres gèneres de motius més romàntics, com les romances i les serenates.

La col·lecció d'impresos d'autor conté 515 obres que es reparteixen en tant sols 173 registres, ja que també hi ha molts volums enquadernats, alguns amb 172 obres de diversos compositors, amb obres per a veu i piano i per a piano sol. Moltes d'aquestes partitures foren adquirides a diversos llocs, incloent comerços francesos. També s'hi localitzen mètodes d'instrument i de teoria musical, així com una col·lecció de 14 revistes il·lustrades, incompleta però molt significativa, de *El Cine*,³⁹ que conté partitures,

39. GiCar: Imp Au-3.

algunes de les quals només es presenten de manera fragmentada i que es lliuraven a terminis. De la mateixa manera, es conserven alguns exemplars de les partitures editades a *Le Conseiller des Dames*⁴⁰ i un petit rastre del *Journal des Demoiselles*.⁴¹

Els hereus Carles

El vestigi musical és representatiu de tres generacions dels Carles i testimonia diverses etapes mitjançant el repertori. La petjada del simfonisme és evident en l'època del matrimoni, celebrat l'any 1816, entre Narcís de Carles O'Doyle⁴² (1791-1839) i Joaquina de Mendoza i de La Cruz (1792-1883), que tingueren dos fills, Joaquim i Pilar de Carles i de Mendoza. D'aquest període resta un petit conjunt d'una cinquantena d'obres impreses de gran format, repartides en simfonies, quartets i quintets, de Haydn, Beethoven, Beck, Stamitz, Pleyel, Cambini, Cherubini, Davaux, Gossec, Piccini, Wranitzky, i les de Franz Krommer, el compositor més representat amb un total de divuit quartets de corda. També s'hi conserva l'únic imprès que fuig de les característiques exclusivament instrumentals, es tracta de la *Cavatina per a 1 v i cèmbal* d'Isabella Colbran.⁴³ Són impresos editats a finals del segle XVIII, algun amb un discret «Mendoza» en el marge superior, que es relaciona amb la branca familiar de l'esposa de Narcís de Carles, filla de Joaquim de Mendoza i Hermiaga, governador de Girona.⁴⁴

La presència d'aquests impresos ens remet a la pràctica de les acadèmies de música⁴⁵ o com a element complementari de les funcions operístiques. En la segona opció, cal considerar que l'òpera va recuperar el trencament que s'havia produït en la recepció i el consum de la música simfònica dels segles XVIII-XIX,⁴⁶ quedant la presència instrumental com un element de variació estètica que servia per a resoldre el fil argumental⁴⁷ que els propis músics instrumentistes del teatre de Girona, «eren els encarregats de tocar

40. GiCar: Imp Au-13.

41. Es conserven 3 quaderns amb les guardes de retalls de la revista francesa de moda de finals del segle XIX. GiCar: Ms Au-35, Ms Au-56 i Ms Au-106.

42. Provenia d'una família d'irlandesos assentats a la capital gironina. J. BARBARÀ; O. BREATNACH. «Els O'Doyle de Wexford. Uns irlandesos molt gironins», *Revista de Girona*, 305 (2017), p. 23-29.

43. GiCar: Imp Au-45.

44. BOSCH PORTELL, Mònica. *La formació d'una classe dirigent (1790-1850). Els Carles en la societat gironina*, p. 64.

45. El vocable «Acadèmia» correspon a una reunió de músics amb la finalitat de cantar i tocar, a manera de concert. BONASTRE I BERTRAN, Francesc. «Els models simfònics», *Recerca Musicològica*, XIV-XV (2004-2005), p. 61.

46. *Id.*, *ibid.*, p. 61.

47. En aquest cas, Bonastre cita FÉTIS, F. J. *La Musica puesta al alcance de todos. Ó sea breve esposición de todo lo que es necesario para juzgar de esta arte y hablar de ella sin haber-*

la *sinfonia* o obertura abans de començar l'obra». ⁴⁸ És per això que cal destacar els dos manuscrits datats a l'any 1832: *Cuaderno de Rigodones para el Forte Piano* ⁴⁹ i el *Duetto Nell Opera il Sitio de Corinto* ⁵⁰ de Rossini, amb la signatura d'Eusebio Unzaga y Bordons. ⁵¹

La generació de Joaquim de Carles i de Mendoza (1822-1893) i la seva esposa Rosa de Ferrer i de Manresa (1827-1911) acumularen molt material musical. La seva dilatada formació musical, incloent l'estada a Niça i Roma els anys 1842-1843 amb Melcior de Ferrer, recull mostres de les festes en honor al casament de Victor Manuel II, rei d'Itàlia. ⁵² Els gustos de l'època també es reflecteixen en la revista francesa *Le Conseiller des Dames et des Demoiselles*, creada el 1847 i que es dirigia a dones de la classe burgesa, tractant la literatura, la moda del moment, consells d'àmbit domèstic i amb accés a partitures de música. Aquest període destaca per la presència de la música francesa que va canviant cap a la predilecció italiana, amb Bellini, Donizetti, Verdi i Rossini, els grans compositors del moment.

Els germans Joaquim (1851-1921) —l'hereu—, Dolors (1853-1929), Emili (?-1929), i Eduard (1859-1934) de Carles i de Ferrer, foren educats en centres religiosos on s'hi impartien estudis musicals. En aquest període trobem la revista francesa *Journal des Demoiselles* i la col·lecció incompleta d'*El Cine. Revista popular il·lustrada*. ⁵³

Dolors de Carles mostrava predilecció per Meyerbeer i les cavatines de *Roberto il Diávolo*. En un quadern d'impresos ⁵⁴ hi apareix un exemplar de *La Ilustracion Musical*, de 29 de setembre de 1883, amb una biografia del mateix autor; una romança de Barbieri, ⁵⁵ una serenata de Schubert, ⁵⁶ i una americana que li va dedicar Pedro Agustí Devant ⁵⁷ que pertany a un conjunt de manuscrits. ⁵⁸

la estudiado. Escrita en francés por /.../ traducida y anotada por A.F.S. Barcelona: Imprenta de Joaquin Verdager en la Rambla, n. 87, 1840, p. 2.

48. COSTAL, Anna; GAY, Joan; RABASEDA, Joaquim. *La inauguració del Teatre Municipal de Girona l'any 1860. Opera, espectacle, ciutat*, p. 15.

49. GiCar: Ms An-20.

50. GiCar: Ms Au-97.

51. Va incorporar-se a l'exèrcit el 1836. <https://archivonacional.com/?t=sBStHuAC&s=unzaga> (consulta 19/8/2019). L'any 1844 va obtenir llicència de matrimoni, però no hem localitzat cap parentesc amb els de Carles. Formava part de l'exèrcit com a capità d'enginyers. <https://archivonacional.com/PL/1/1/20907>.

52. GiCar: Ms Au-29.

53. GiCar: Imp Au-3.

54. GiCar: Imp Au-124.

55. GiCar: Ms Au-17. Es tracta d'una romança de la sarsuela *Jugar con fuego* de Barbieri.

56. GiCar: Ms Au-103.

57. GiCar: Ms Au-5.

58. GiCar: Ms Au-4. És un conjunt d'americanes de tres autors desconeguts, entre les que hi destaquen les obres de P. A. D., que atribuïm a Pere Agustí Devant. El relacionem amb un descendent dels masovers que els Carles tenien, i que possiblement, per la relació

Eduard de Carles va viure a Barcelona amb la seva esposa Anna Piferer Gualba,⁵⁹ en destaquem una miscel·lània de trenta-dues obres impreses datada a Girona el maig de 1899.⁶⁰ La presència de fragments d'òpera es constaten en menor mesura i el repertori conté obres de compositors catalans com Joan Carreras, Joan Escalas i algunes sarsueles, de Roberto Chapí i Fernando Caballero.

La presència del compositor palamosí Fermín María Álvarez, i concretament de l'exemplar imprès *L'Orpheline* dedicat «A la Sra. Dª Petra B. De Porta»,⁶¹ és una mostra de la seva coneixença amb Petra de Pablo Blanco y Cledera, vídua de José de Porta y de Mendoza, cosí germà dels Carles.⁶²

L'educació i l'aprenentatge musical

Els Carles tingueren una ferma educació i formació musical. De l'època de Narcís de Carles data el *Método Completo por llegar a puntear bien la guitarra*,⁶³ de Fernando Carulli, una còpia de l'exemplar editat l'any 1825,⁶⁴ que conté peces de repertori de Dionisio Aguado i Ferran Sor, segurament extretes d'algun llibre d'estudis, ja que es tracta d'un repertori bàsic que servia per a posar en pràctica la part teòrica del mètode. Són obres de petit format, fantasies, valsos i simfonies. En solitari, i sense repertori que l'acompanyi, es conserva el *Métode per a violí*,⁶⁵ escrit en francès, de Bornet.

que havien establert amb la família, i el nivell cultural i social, podria haver tingut estudis musicals.

59. L'any 1893 Eduard de Carles va contraure matrimoni amb Anna Piferer Gualba (1861-1926), la qual era propietària d'uns terrenys que va cedir a l'Ajuntament de Gràcia. És per això que en aquest districte s'hi pot trobar un carrer que porta el seu nom. Va morir al carrer Còrsega, 329 de Barcelona, precisament l'adreça que contenen alguns dels àlbums d'Eduard de Carles.

60. GiCar: Imp Au-14.

61. GiCar: Imp Au-11.

62. «Viuda del general de brigada de la Sección de reserva, D. José de Porta y Mendoza», cf. *Diario oficial del Ministerio de la Guerra*, 14-6-1892, p. 644.

63. GiCar: Ms Au-3. Teoria musical: mètode de guitarra, amb Fantasies, Minuets i Sonates per a Gui. «Metodo Completo / por llegar a puntear bien la guitarra / por los medios los mas simples y faciles / seguido de 44 pedazos de música gradualmente puestos / y de seis estudios / Dedicado / a los S^{tes} Profesores y Aficionados / de este Instrumento / Y compuesto por / Fernando Carulli / 5a edición».

64. TORRES CORTÉS, Norberto. «La guitarra clásico-romántica y la guitarra “pre-flamenca” en la primera mitad del siglo XIX: Fuentes musicales», *Revista de Investigación sobre Flamenco «La Madrugá»*, núm. 9, 2013, p. 50. Versió on-line: <https://revistas.um.es/flamenco/article/view/190131>.

65. GiCar: Imp Au-33.

A la següent generació l'educació rebuda prengué unes dinàmiques diferents. Pilar de Carles fou alumne del prevere Tomàs Riu,⁶⁶ que l'any 1824 havia estat mestre de capella interí de la catedral de Girona, per a cobrir la baixa de Jaume-Joan Lleys mentre Josep Barba n'adquiria la plaça. La seva trajectòria a la capella de música catedralícia va començar l'any 1814, essent beneficiat contralt, i va durar fins el 1836.⁶⁷

Joaquim de Carles va ingressar en una institució regentada pels religiosos de Sant Vicenç de Paül, prop de **Carcassone**, on hi va estudiar dibuix i música.⁶⁸ Més endavant entraria en un col·legi de la Companyia de Jesús a Niça, amb Melcior de Ferrer. També la presència del prevere Bartomeu Bach, autor de tres reduccions per a piano de tres simfonies d'òperes italianes⁶⁹ deixa al descobert el mestratge que va tenir en el centre jesuïta a Niça.⁷⁰ La coincidència de tots tres permet constatar que Joaquim de Carles i Melcior de Ferrer foren deixebles del prevere Bach, qui havia estat organista a Lladó i posteriorment desplaçat a França.⁷¹

Més endavant es formà a les Escoles Pies de Sant Antoni de Barcelona, entre 1862 i 1868, d'on es conserven tres mètodes musicals, un de solfeig i dos de piano.⁷² Va rebre lliçons del professor Plácido Lupresti,⁷³ segons el *Curso completo de solfeo o elementos teórico prácticos para aprender a leer la música*.⁷⁴ Lupresti s'havia format amb el mestre Puig⁷⁵ i fou autor

66. BOSCH PORTELL, Mònica. *La formació d'una classe dirigent (1790-1850). Els Carles en la societat gironina*, p. 113.

67. GALDÓN ARRÚE, Montiel. *La música a la catedral de Girona durant la primera meitat del segle XIX*. [Tesi doctoral] Barcelona: UAB, 2003, vol. II, p. 304, 438.

68. «Joaquim de Carles va estudiar-hi aritmètica, història d'Espanya, literatura, francès, dibuix i música», cf. BOSCH PORTELL, Mònica. *La formació d'una classe dirigent (1790-1850). Els Carles en la societat gironina*, p. 113.

69. GiCar: Ms Au-11. Ens referim a la simfonia de l'òpera *Costanza e Romilda*, de Meyerbeer; la simfonia per a piano de l'òpera *Adele di Lusignano*, de Carafa; i la simfonia de l'òpera *Anna Bolena*, de Donizetti.

70. Ens referim a GiCar: Ms Au-11.

71. «El distinguido organista de Lladó, y professor que fue del col·legio de la Ciudad de Niza, el Rdo. D. Bartolomé Bach». *Diario de Barcelona, de avisos y noticias*, 26/4/1854, p. 14.

72. Es dona la casualitat que a tots ells hi consta el «Nº 164» juntament amb el seu nom, fet que indicaria el número que tindria assignat l'hereu Carles com a alumne.

73. «Plácido Lupresti Vilagelia, antiguo professor de piano de los colegios Sagrado Corazón, en Sarriá y Escuelas Pias, de Barcelona, Cortes, n. 182, entresuelo 2a.», cf. MARÍN Cos, Estel. *L'ensenyament del piano a Barcelona (1850-1901)* [Tesi doctoral]. Barcelona: UAB, 2017, p. 148. De la seva estada a les Escoles Pies també hem trobat referències a la revista *La Academia Calasancia*, nov 1891, núm. 2. <http://mdc2.cbuc.cat/cdm/singleitem/collection/calasancia/id/150/rec/1.>

74. GiCar: Imp Au-142.

75. SALARICH I TORRENTS, Miquel S. «El mestre Bernat Calvó Puig i Capdevila. Vic 1818- Barcelona 1880», *Ausa XIII*, 120 (1988), p. 78.

d'altres mètodes musicals.⁷⁶ El *Méthode de piano revue, corrigée et augmentée de nouvelles Leçons faciles et graduées à 2 et à 4 mains composée par François Hünten. Op. 60, divisée en deux parties*,⁷⁷ correspon al curs 1863-1864 sota el mestratge de Gaietà Sala Saló.⁷⁸ L'altre és el *Méthode pratique et théorique pour le piano. Dediée à M. Louis Adam, Chevalier de la Légion d'Honneur, professeur au Conservatoire, par son ancien élève et ami Henry Lemoine autoeur d'un Solfege avec accompagnement de Piano et d'un cours d'Harmonie pratique et théorique a l'usage des jeunes Pianistes*.⁷⁹

Com a baròmetre social, el fons musical indica el grau de relació i la sociabilitat de la família, on la figura de Melcior de Ferrer i de Manresa es presenta d'una manera molt significativa, amb obres inèdites. Ferrer deixà la seva petjada hològrafa en alguns quaderns. En un mateix quadern⁸⁰ hi trobem quatre simfonies, *La Nitocri* i *Gabriella di Vergy* de Mercadante, i *La Italiana en Argel* i *La Semiramide* de Rossini, per a piano. El *Vals de la Pepita*,⁸¹ un *Vals*⁸² escrit a Roma l'any 1843, tres romances i tres cançons per a veu i piano.⁸³ Entre la música religiosa és de gran valor la presència de l'*Stabat Mater*⁸⁴ per a 3 veus i acompanyament que va compondre a Roma l'any 1843, referenciat per Gregori com a una obra primigènia que més tard ampliaria a Bolonya l'any 1844 i finalitzaria a Vic entre 1845 i 1846, «conservando muy poco de los dos primeros y así se estrenó en el Casino Filarmónico de Barcelona», l'any 1848.⁸⁵ Entre els impresos hi trobem quatre obres, la coneguda *Missa de Rèquiem per a quatre veus*,⁸⁶ i les cançons per a una veu i piano *Au milieu des tombeaux*,⁸⁷ *Les larmes de Rachel*,⁸⁸ i *Si vous saviez*,⁸⁹ algunes ja localitzades en altres fons.⁹⁰

76. Entre 1883 i 1885, l'editor de música Andrés Vidal i Roger, de Barcelona, publicava alguns mètodes de Lupresti, de violoncel, solfeig i de piano. Vegeu l'entrada «Lupresti» a la web de la Biblioteca Nacional de España. <http://bdh.bne.es> (consulta 17/8/2019).

77. GiCar: Imp Au-85

78. Havia estat professor de piano de Joan Baptista Pujol.

79. GiCar: Imp Au-119.-

80. GiCar: Ms Au-11.

81. GiCar: Ms Au-9.

82. GiCar: Ms Au-29.

83. GiCar: Ms Au-57, 58, 59 i 61.

84. GiCar: Ms Au-60.

85. GREGORI I CIFRÉ, Josep Maria. «Notícia biogràfica i compositiva de Melcior de Ferrer i de Manresa (1821-1884)», p. 30.

86. GiCar: Imp Au-64.

87. GiCar: Imp Au-65.

88. GiCar: Imp Au-66.

89. GiCar: Imp Au-67.

90. GREGORI I CIFRÉ, Josep Maria. «Notícia biogràfica i compositiva de Melcior de Ferrer i de Manresa (1821-1884)», p. 29-42.

L'estament eclesiàstic es vinculà als Carles des de la vessant pedagògica, exemplificada amb la presència de Tomàs Riu, el prevere Francesc Creuhet en l'òpera còmica *La Chaleur* de l'Adolphe Adam,⁹¹ i el manuscrit *Introduzione del opera Lucia de Lamermor redotta per piano*,⁹² escrit per Josep Barba i que és prou significatiu pel vincle existent entre el mestre, el Teatre de Girona i l'òpera de Donizetti.⁹³

El Teatro de la Reina, el Casino Gerundense i la Sociedad Lírico Dramática

L'ambient musical de la ciutat es concentrava en el teatre, al qual l'hereu Carles va contribuir amb 200 rals de vellón a la *Sociedad de Abonados del Teatro de la Reina* com pagament per al compromís de sosteniment d'una companyia de cant el dia 22 d'agost de 1862.⁹⁴ Però, a més a més, en el fons GiCar hi trobem connexions amb d'altres entitats de caràcter lúdic i musical: el *Casino Gerundense* i la *Sociedad Lírico Dramática*.

Joaquim de Carles i de Mendoza freqüentava el *Casino Gerundense* com a soci, on hi va subscriure 10 sessions l'any 1849, recent inaugurat. Disposaven d'un saló per fer-hi balls i concerts, i hi va exercir el càrrec de president de la comissió de música l'any 1855, i de l'entitat l'any 1861.⁹⁵ Un testimoni curiós és la camisa de paper ceba on hi consta: «Música del Casino», amb una llista de les obres i la quantitat de partícels que hi corresponen, tot i que no hi queda cap rastre d'aquestes partícels en el fons:

«Acto 3º de la Opera Ernani. Papeles = Parte de piano = Parte de Armonium = Dos pap^s Elvira = Carlos = Ernani = Silva = Ricardo = 5 triples 1os = 5 triples 2os = 4 tenores 1os = 6 tenores 2os = 4 Bajos = total 32 papeles.

Coro de D^h Pasquale. Orquesta 15 papeles = 7 triples 1os = 5 triples 2os = 5 tenores 1os = 5 tenores 2os = 5 Bajos. (Nota hay á mas 5 triples 1os y 5 triples 2. equivocados los papeles) = total 52 Papeles.

Coro de la Opera l'Elisir d'amore. Orquesta 15 papeles. = Gianetta = Triples 1os 4 = 4 triples 2os = 4 triples 3os = Total 28 papeles.

Preludio e Introducción de la Opera I Lombardi. Orquesta 14 pa^{es} = Giselda = Viclinda = Arvino = Pagani = Pirro = Magistratto = 4 triples 1os = 4 triples 2os = 4 triples 3os = 5 tenores 1os = 5 tenores 2os = 3 Bajos = total 45 papeles.

91. GiCar: Ms Au-1.

92. GiCar: Ms Au-9.

93. MIRÓ BACHS, Antoni. *Cien músicos célebres españoles*. Barcelona: Ed. Ave, 1951, citat a GALDÓN ARRUE, Montiel. *La música a la catedral de Girona durant la primera meitat del segle XIX*, vol. I, p. 186 i vol. II, p. 320.

94. ADG: Fons de la Casa Carles, lligall f. 29.

95. BOSCH PORTELL, Mònica. *La formació d'una classe dirigent (1790-1850). Els Carles en la societat gironina*, p. 94.

Aria de tiple de la Opera Nabuco = Parte de Piano = Abigaille = 4 tenores
 1os = 4 tenores 2os = 4 Bajos 1os = 4 Bajos 2os = Total 18 papeles.»

Joaquim de Carles fou soci de la *Sociedad Lírico Dramática*.⁹⁶ Es conserva repertori on hi consta a la coberta el nom de l'entitat: una cavatina per 5 veus i orquestra de *Norma*⁹⁷ de Bellini, el duet i tercet d'*Ernani*⁹⁸ i la cavatina per a una veu i piano de *I due Foscari*,⁹⁹ de Verdi.

El fons musical de la Casa Carles al segle XXI

En començar la tasca de catalogació res feia pensar quin seria l'abast documental, ni la ingent quantitat de novetats que s'hi podien extraure. Al mateix temps, la feina esdevenia estimulants i plaent perquè donava lloc a noves investigacions musicològiques.

Caldrà, doncs, aprofitar aquest material per tal que retorni a la societat en format de noves recerques i noves interpretacions musicals. Al cap i a la fi, els documents dipositats en un arxiu són una garantia de conservació que cal agrair, en tant que la seva vàlua dependrà de l'estima i interès que cada investigador i músic li vulgui atorgar.

Anna Maria ANGLADA I MAS

IV. FONS MUSICAL DE L'ESGLÉSIA PARROQUIAL DE SANTA MARIA DE LA BISBAL (GiBis)

El testimoni compositiu dels antics organistes que van regir el magisteri de Santa Maria de la Bisbal des de mitjan segle xv, no ha perdurat fins als nostres dies. Tanmateix, d'acord amb la documentació exhumada per mossèn Marquès, la nòmina dels organistes de la parroquial s'inicià amb Pau Cana (1553), tot i que la presència de l'orgue al temple es troba documentada des de 1496.¹⁰⁰

Tal com solia esdevenir en la majoria de localitats catalanes amb prou població per comptar amb una nodrida comunitat de preveres, l'adscripció d'unes rendes unides al càrrec d'organista, unides a la complicitat del

96. ADG: *Fons de la Casa Carles*, lligall 29.

97. GiCar: Ms Au-26.

98. GiCar: Ms Au-110.

99. GiCar: Ms Au-111.

100. MARQUÈS, Josep M. «Organistes i mestres de capella de la diòcesi de Girona», p.

Consell de la Vila a l'hora de bastir un nou instrument, van propiciar el naixement de les primeres organísties a l'entorn de mitjan segle xv, aproximadament.

A la Bisbal, el Consell de la Vila o Universitat, va fundar el 1607 un benefici eclesiàstic sota l'advocació de Santa Anna, per tal que un prevere, resident a la parroquial, tingués cura de «pulsare organum in omnibus offitijs», a tots els oficis, hores canòniques i per la celebració de la festivitat de Santa Anna. L'obtentor del benefici adscrit a l'organistia també havia d'ensenyar cant pla als beneficiats de la comunitat de preveres «et omnes scholares natos in / presenti villa et eius districtus docere cantum gregorianum sive cant pla et organum», és a dir, cant pla i polifonia als infants de la vila i del seu entorn, a banda de mantenir l'orgue ben net i desenteranyinat, «telis aranearum».¹⁰¹

A la dotació del benefici de Santa Anna unit a l'organistia que instituíren els jurats de la vila el 1607, s'hi sumaren les 20 lliures de sou anual que el Consell de la Vila establí per a l'exercici del magisteri. Avui coneixem els noms de la majoria dels titulars que de forma successiva es feren càrrec de l'orgue de La Bisbal entre els segles xvii i xix: Francesc Soler (1607), Genís Pinsach (1608 a 1614), Joan Badia (1614...), Pau Almar (...-1676), Carles Pujol (1676 a 1687), Pere Moret (1687-1695), Pau Rosés (1696 a 1713), Francesc Solers (1713 a 1742), Nicolau Mestres (1741 a 1742), Antoni Montells (1742 a 1767), Bonaventura Tomàs i Maimí (1767 a 1782), Josep Marquès (1782 a 1786), Tomàs Marques (1786 a 1810), Fidel Bisbe (1810 a 1858), Manuel Pagès (1863...), Joan Carreras i Dagas (1880 a 1900), Josep Rufet (1904 a 1912), Sebastià Albert i Escofet (1980 a 1909), Ramón Godó i Dagas (1913...) i Joan Serra i Mont (1894, 1927 a 1949).¹⁰²

El repertori del fons GiBis que ha sobreviscut fins al nostre temps, correspon, però, a l'època compresa entre els mestratges de Joan Carreras i Joan Serra, aproximadament entre els anys 1880 i 1950, i pertany, per tant, a un període relativament recent de la història. El fons es conserva en 6 capses d'arxivador amb un còmput de 285 registres catalogràfics, repartits en les col·leccions d'obres manuscrites d'autor (214), obres manuscrites anònimes (53) i obres impreses (18).

El fons ofereix una discreta representació del repertori sonor que s'interpretà a l'església parroquial entre el tercer terç del segle xix i els primers anys de la postguerra, amb una notable presència de gèneres eclesiàstics, tant de caràcter litúrgic (2 himnes, 9 misses, 15 motets), com devocional (21 avemaries, 70 càntics, 8 goigs, 9 lletres, 5 pregàries, 4 rosaris i 2 trisagis). En

101. Arxiu Històric de Girona: 170-335-T2-24. *Comunitat de preveres de Santa Maria de la Bisbal*, 4/2, f. 67v. El document remet al «Liber Notularum de anno 1607, f. 72» de l'ADG.

102. MARQUÈS, Josep M. «Organistes i mestres de capella de la diòcesi de Girona», p. 101-102.

aquest darrer camp cal destacar l'abundant protagonisme de la literatura musical relacionada amb les devocions marianes i del Sagrat Cor, objecte de nombrosos cànctics i gèneres afins.

La col·lecció d'obres manuscrites d'autor conté la presència de l'obra compositiva de 65 autors catalans, actius als principals temples del país, amb una representació més destacada de mestres i organistes de centres eclesiàstics de l'entorn i del bisbat. Aquest és el cas de Joan Carreras i Ramon Godó, organistes de La Bisbal entre 1880-1900 i 1913-?,¹⁰³ respectivament; de Josep Barba, [Joan] Casademont i Josep Maria Padró, els dos primers, mestres, i, el tercer, organista de la catedral de Girona entre els anys 1825-1850, 1867-1871 i 1906-1925, respectivament; de Joan Maria Roquet i Rafael Tapiola, organistes de Santa Susanna del Mercadal i de Sant Feliu de la ciutat de Girona, respectivament; i de Lluís Brugarolas, Joan Batlle i Jaume Martorell, organistes de les parròquies de Torelló, Blanes i Calella, respectivament, abans de la Guerra Civil.

La presència compositiva al fons GiBis dels mestres i organistes actius a Catalunya ofereix un còmput de 194 obres, repartides d'aquesta forma: A. Alberdi (3); J. Barba (1); J. Baró (1); J. Batlle (1); C. Baixas (1); J. M. Ballvé (5); B. Blanch (1); J. Brugalla (1); L. Brugarolas (6); F. Brunet (6); C. Candi (4); J. Carreras (13); J. Casademont (1); R. Casajoana (1); J. Colomer (2); J. Coromina (1); J. Cumellas (2); R. Escofet (5), monjo de Montserrat; A. Esquerrà (1); J. Fargas (4); C. Ferrari (3); M. Ferrer i Ramonatxo (1); V. M. de Gibert (2); R. Godó (2); M. Guzman (1), monjo de Montserrat; C. Isern (1); J. B. Lambert (2); J. Maideu (2); J. Marimon (2); J. Martorell (1); D. Mas i Serracant (12); M. Mayral (1); L. Millet (11); J. M. Mola (1); R. Molera (9); J. Montserrat (1); F. Muset (1); A. Nicolau (1); J. M. Noguera (1); A. Obiols (1); A. Oller (5); J. Orpinell (3); J. M. Padró (4); M. Pastó (1); F. Pedrell (1); B. C. Puig (1); J. Puig (1); J. Rial (3); J. Ribera (4); J. Rodoreda (1); L. Romeu (5); J. M. Roquet (3); N. Saderra (1); J. Sancho i Marraco (15); R. Selleras (1); E. Serra (4); B. Socias (6); R. Tapiola (2); A. Valls (1); M. Vilà (1); J. Vidal (1); J. Vilaseca (3); J. Villani (2); M. Viñas (8); A. Vives (1).

Els autors més ben representats són, doncs, J. Sancho Marraco (15), Joan Carreras (13), Domènec Mas i Serracant (12) i L. Millet (11). El repertori de J. Carreras¹⁰⁴ palesa la vinculació de la majoria de les obres conservades amb les celebracions religioses del temple bisbalenc, com és el cas de la Pregària

103. *Id., ibid.*, p. 102.

104. Carreras es formà amb A. Vidal i J. Barba a Girona, exercí els magisteris de la catedral de Girona (1851-1860) i de La Bisbal (1880-1900), fou membre de l'orquestra del Teatre del Liceu, fundador i director de l'Escola de cecs i sordmuts de Girona (1873), i reuní una important biblioteca musical que adquirí la Diputació de Barcelona el 1892, la qual constitueix el fons fundacional de la Secció de Música de la Biblioteca Nacional de Catalunya, cf. BRUGUÉS I AGUSTÍ, Lluís – GARCÍA I BALDA, Josep M. *Joan Carreras i Degas (1823-1900)*. Girona: Ajuntament de Girona, 2014

a la Verge que interpretà Dolores Pascual el 28 de maig de 1877,¹⁰⁵ o dels Goigs que es van cantar entre el 20 i el 28 de novembre de 1880.¹⁰⁶

Pel que fa al repertori eclesiàstic d'autors hispànics, GiBis conté un repertori eclèctic d'obres de N. Albéniz, A. Almendarain, J. M. Beovide, B. Echarri, J. Gonzalo, R. Iruarrizaga, A. Mingote, N. Otaño, N. de Tolosa, A. Ugarte, L. Urteaga, L. Usobiaga i E. Villalba.

La música forana està representada per les composicions de G. Bas, J. Bentz, G. Matioli, i els gairebé omnipresents G. Rossini i L. Perosi. El fons també conté agunes còpies de música per a orgue, o harmònim, de H. Chrétien, C. Facon, R. Quignard, L. Raffy, C. H. Rinck, entre d'altres, la majoria d'elles extretes de les antologies impreses de les *Harmonies Paroissiales. Orgue ou Harmonium a l'usage du service divin* d'Henri Delepine, publicades a França dins la primera meitat del segle xx.

És digne d'assenyalar la presència a GiBis de dues obres de les compositores Carme Bruno de Pastors i Carme Karr (1865-1943).¹⁰⁷ També cal fer esment de les còpies manuscrites d'una col·lecció de 8 cançons de l'eminent pedagog Joan Llongueras (1880-1953), copiades a l'entorn dels anys 1940-1950, aproximadament, les quals es complementen amb una sèrie de 13 cançons seves dins la col·lecció d'impresos.¹⁰⁸

La datació del repertori de GiBis està compresa entre els anys 1854, data que figura en el títol dels «Gozos de la Piedad. año 1854»¹⁰⁹ d'Antoni Oller, mestre de Santa Maria d'Igualada, el Sant Esperit de Terrasa i Sant Feliu de Sabadell, i 1957, data de la còpia de la missa de G. Matioli.¹¹⁰ Val a dir que durant la dècada anterior a la Guerra Civil, i fins els anys de la post-guerra, GiBis conserva 112 còpies manuscrites de repertori eclesiàstic, extret en bona part d'antologies impreses de l'època, que va dur a terme mossèn Joan Serra i Mont, fill de Perelada, organista de La Bisbal entre 1927 i 1949.¹¹¹ En aquesta darrera etapa s'hi constata una ingent presència de particel·les corresponents a l'activitat de l'escolania que deuria dirigir Joan Serra i Mont,

105. GiBis: Au-59, amb el títol original: «Pregaria a la Verge / poesia de / Dn. Joan Sitjar / musica de / Dn. Juan Carreras / Se cantó en 28 Mayo (ultimo dia del mes) de 1877 por Dolores Pascual».

106. GiBis: Au-55, on a sota del títol s'hi conserven anotats els noms dels cantors: «Chico Pastise- Durant- Cua- Maturano- Llorens aguacil = Pullins - Juan Grant- Manuel Gros [...]»

107. AINAUD DE LASARTE, Josep Maria. *Carme Karr*. Barcelona: Infiesta, 2010.- Gent Nostra, 137.

108. Val a dir que, sovint, els impresos contenen fulls mecanoscrits amb els textos de les estrofes, notes explicatives i dibuixos amb el disseny de les coreografies de cada cançó.

109. GiBis: Au-148.

110. GiBis: Au-126.

111. MARQUÈS, Josep M. «Organistes i mestres de capella de la diòcesi de Girona», *Anuario Musical*, 54 (1999), p. 102.

amb un ús destacat del repertori propi de l'època, així com la quantitat de notes de l'organista Ramon Godó, en qualitat de copista.

Anna Maria ANGLADA I MAS – Josep Maria GREGORI I CIFRÉ

V. FONS MUSICAL NARCÍS FIGUERAS (GiNF)

El fons musical Narcís Figueras és un fons personal en el que hi predomina el repertori organístic corresponent a l'època en què va viure el seu propietari i curador. L'única dada coneguda fins al present de Narcís Figueras l'oferí mossèn Marquès en donar la relació dels organistes actius al monestir de Sant Daniel de Girona: «Narcís Figueres, clergue, 1831-... (M 1831, f. 66).»¹¹²

Desconeixem els detalls de la trajectòria que degué seguir aquest petit fons entre la segona meitat del segle XIX i la primera del segle XX, fins que arribà a mans d'una família de l'Eixample barceloní, la qual, dins la dècada dels anys 1970, el cedí al meu oncle, P. Marc Gregori d'Igualada, carmelità.¹¹³ L'enyorat P. Marc, sabedor dels estudis de Musicologia que en aquells anys cursava a la UAB, em va fer la confiança de tenir cura de les dues capses d'arxivador contenidores d'aquell fons. Ara, després de quaranta cinc anys de tenir-ne la seva custòdia, i gràcies a l'avinentsa de la catalogació dels fons musicals de l'ADG, m'ha semblat que aquesta institució és el lloc idoni per assegurar la seva preservació, al costat de la resta de fons musicals del bisbat de Girona.

El fons GiNF es conserva en 2 capses d'arxivador i conté 33 registres d'obres manuscrites d'autor, 25 d'obres manuscrites anònimes i 10 de música impresa. L'interès del fons radica en la presència de repertori de música de tecla, manuscrita i impresa.

La col·lecció d'obres manuscrites d'autor conserva música per a tecla del propi recopilador del fons, com un «Contrapas Catalá / Narcis Figue-

112. *Id.*, *Ibid.*, p. 115.

113. El P. Marc d'Igualada (1927-1982) residia al convent dels pares carmelites de l'avinguda Diagonal de Barcelona; va ser molt apreciat pels feligresos de la parròquia per la cura que tenia de les persones més desvalgudes del barri. Gràcies a ell vaig tenir l'oportunitat de conèixer al pianista Juli Pons (1896-1974) i a la seva parella Genoveva Puig (1900-1986), professora de cant, compositora i poetesa, de qui guardo un record entranyable; en aquells anys, tenien una edat força avançada i vivien en unes condicions molt humils en un pis al carrer de Santa Tecla.

ras»,¹¹⁴ una «Sinfonia / compuesta / por / N. F.»,¹¹⁵ o una col·lecció de versos d'orgue,¹¹⁶ còpia d'entre finals del segle XVIII i principis del XIX.

A aquest repertori propi, cal sumar-hi la còpia de Narcís Figueras, del primer terç del segle XIX, d'una «Sinfonia de / Carlos Baguer», en Re M;¹¹⁷ una col·lecció de versos d'orgue de Manuel Casanovas,¹¹⁸ organista del monestir de Sant Pere de Banyoles; un «Minuet Funebre / Para Piano Forte / a la muerte de / S. A. S. El Inf^{te} Don Antonio. / Compuesto y dedicado a la Reyna Nuestra Señora q. d. g. / por / Rafael Compta»,¹¹⁹ mestre de capella de la catedral de Girona entre 1794 i 1815; un Rondó per a piano d'Antoni Guiu,¹²⁰ organista de la catedral de Girona entre 1804 i 1827; i tres col·leccions de versos d'orgue del montserratí Felip Rodríguez, les obres del qual tingueren força difusió a Catalunya durant el primer terç del segle XIX.¹²¹

El gènere de les variacions per a piano està representat per les que escriví N. Vaccai (1790-1848) sobre «Giulietta e Romeo»,¹²² i el «Tema con variaciones / de D^{na} Dolores Vedruna / Andte.», obra de Maria Dolors de Vedruna i Minguella, neboda de santa Joaquina de Vedruna, una còpia de les quals es conserva també a TerC: Au-638.¹²³

Respecte al repertori per a tecla forà, cal fer esment de la «Batalla de Praga»¹²⁴ de F. Kotzwara, que es popularitzà en els ambients musicals urbans de mitjan segle XIX,¹²⁵ i la Simfonia de «La mascara afortunata»¹²⁶ de Marcos Antônio Portugal (1762-1830).

El fons conserva, com és habitual de l'època, diverses adaptacions o arranaments de música escènica per a veus i piano, o per a piano sol, de V. Bellini, G. Donizetti, G. Mazza, F. Morlacchi, L. Ricci, G. Rossini i G. Verdi. Dins del repertori per a veu i piano és digna d'esment la presència de dues cançons de Francesc de Paula Sánchez-Gabanyach (1845-1918).¹²⁷

114. GiNF: Au-9.

115. GiNF: Au-11.

116. GiNF: Au-12.

117. GiNF: Au-1.

118. GiNF: Au-6.

119. GiNF: Au-7.

120. GiNF: Au-13.

121. GiNF: Au-20-22.

122. GiNF: Au-31.

123. GiNF: Au-32, cf. GREGORI I CIFRÉ, Josep Maria. *Inventaris dels fons musicals de Catalunya. Vol. 1: Fons de la catedral-basílica del Sant Esperit de Terrassa*. Barcelona: Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació de la Generalitat de Catalunya, 2007, p. 353.

124. GiNF: Au-14.

125. Una còpia de la mateixa obra es localitza a SEO: An-255.

126. GiNF: Au-18.

127. GiNF: Au-28.

La presència de repertori vocal és força escadussera, tanmateix és de destacar el Cor a 4 veus masculines «A Euterpe / Coro a 4° voces Solas / Compuesto por Juan Carreras 1858», en format de partitura general;¹²⁸ i uns Goigs i un Rosari d'Epifani Suñe, datats els anys 1854 i 1857, respectivament, dedicats a la Verge dels Àngels i interpretats al santuari marià de la Mare de Déu dels Àngels de Girona.

Dins d'un tipus de repertori de caire també popular, cal fer esment dels Pastorets «coreats en la nit de Nadal» de M. Casanovas, datats el 1875;¹²⁹ així com de la «Polka / de / Pagans / La Despedida»,¹³⁰ que desconeixem si podria tractar-se d'una obra de Llorenç Pagans (1833-1883).¹³¹

La col·lecció d'obres manuscrites anònimes conté, entre d'altres, 5 jocs de versos d'orgue d'entre finals del segle XVIII i el primer terç del XIX, i una «Libreta de Lecciones / Para / Acompañar / y Son para el uso de / Pedro Figueras y Casellas»,¹³² probablement emparentat amb Narcís Figueras.

La major part dels impresos corresponen a una sèrie de volums miscel·lanis de repertori organístic de diversos autors, publicats a Milà entre 1877-1898.

Josep Maria GREGORI I CIFRÉ

128. GiNF: Au-4.

129. GiNF: Au-5.

130. GiNF: Au-17.

131. *Vegeu al respecte*, GAY I PUIGBERT, Joan; RABASEDA I MATAS, Joaquim. *Llorenç Pagans, 1833-1883: la veu dels impressionistes*. Girona: Curbet edicions, 2017.

132. GiNF-17.

BIBLIOGRAFIA

- ANGLADA I MAS, Anna Maria. «El paisatge sonor de Palamós entre 1770 i 1850: l'església de Santa Maria i el convent de Nostra Senyora de Gràcia», *Revista Catalana de Musicologia*, X (2017), p. 171-190.
- BARBARÀ, J; BREATNACH, O. «Els O'Doyle de Wexford. Uns irlandesos molt gironins», *Revista de Girona*, 305 (2017), p. 23-29.
- BOSCH PORTELL, Mònica. *La formació d'una classe dirigent (1790-1850). Els Carles en la societat gironina* [Tesi doctoral]. Girona: Universitat de Girona, 2018.
- BONASTRE I BERTRAN, Francesc. «Els models simfònics», *Recerca Musicològica*, XIV-XV (2004-2005), p. 57-76.
- BONASTRE, Francesc. «Les primeres col·leccions de música a la Biblioteca de Catalunya: els fons Carreras i Dagas i el fons Felip Pedrell», *Conferències en el centenari de la Biblioteca de Catalunya (1907-2007)*. Barcelona: Biblioteca de Catalunya, 2008, p. 30-32.
- BRUGUÉS I AGUSTÍ, Lluís. *La Música a Girona. Història del Conservatori Isaac Albéniz*. Girona: Diputació de Girona, 2008.
- BRUGUÉS I AGUSTÍ, Lluís – GARCIA I BALDA, Josep M. *Joan Carreras i Dagas*. Girona: Ajuntament de Girona, 2014.
- BRUGUÉS I AGUSTÍ, Lluís – VARÉS I DE BATLLE, Albina. *Quan la música esdevé passió. Els germans Francesc i Joseph Civil*. Girona: Diputació de Girona, 2016.
- CERVERA I BERTA, Josep Maria. *La música i els eclesiàstics músics del Bisbat de Girona en els segles XIX i XX*. Girona: Seminari Diocesà, 1987.
- CHÍA, Julián de. *La música en Gerona. Apuntes históricos sobre la que estuvo en uso en esta ciudad y su comarca desde el año 1380 hasta á mediados del siglo XVIII*. Gerona: Imp. y Lib. Paciano Torres, 1886.
- CIVIL I CASTELLVÍ, Francesc. «La música en la catedral de Gerona durante el siglo XVII», *Anuario Musical*, XV (1960), p. 219-246.
- CIVIL I CASTELLVÍ, Francesc. *El fet musical a les comarques gironines en el lapse de temps 1800-1936*. Girona: Caja de Pensiones para la Vejez y de Ahorros de Cataluña y Baleares, 1970.
- CIVIL I CASTELLVÍ, Francesc. «Compositores y organistas gerundenses en el siglo XVII», *Anales del Instituto de Estudios Gerundenses*, XXI (1972-1973), p. 130-131.

- CIVIL I CASTELLVÍ, Francesc. «La música religiosa a Olot i comarca, corrent del segle XVIII», *Annals del Patronat d'Estudis Històrics d'Olot i Comarca*, (1977), p. 207-211
- COSTAL, Anna; GAY, Joan; RABASEDA, Joaquim. *La inauguració del Teatre Municipal de Girona l'any 1860. Òpera, espectacle, ciutat*. Girona: Ajuntament de Girona, 2010.
- FRIGOLA I ARPA, Jordi. «El fet musical a la Bisbal del segle XVIII», *El Drac, revista d'informació bisbalenca* (1999), p. 5-37.
- GALDÓN ARRUÉ, Montí. «Els mestres de capella de la catedral de Girona durant la primera meitat del segle XIX», *Recerca Musicològica*, XIII (1998), p. 213-222.
- GALDÓN ARRUÉ, Montiel. *La música a la catedral de Girona durant la primera meitat del segle XIX*. [Tesi doctoral] Barcelona: UAB, 2003, vols. I-III.
- GAY I PUIGBERT, Joan; RABASEDA I MATAS, Joaquim. *Llorenç Pagans, 1833-1883: la veu dels impressionistes*. Girona: Curbet edicions, 2017.
- GIBERT, J. *Girona. Petita història de la ciutat i de les seves tradicions i folklore*. Barcelona: Imp. N. Gisbert, 1946, p. 272-277.
- GRASSOT RADRESA, Marta. «Rafael Compta i la música sacra al final del segle XVIII i al principi del segle XIX a Girona. Anàlisi d'un Te Deum», *Revista Catalana de Musicologia*, II (2004), p. 205-206.
- GREGORI I CIFRÉ, Josep Maria. «Notícia biogràfica i compositiva de Melcior de Ferrer i de Manresa (1821-1884)», *Amics de Besalú. VII Assemblea d'Estudis del seu Comtat*, vol. II (1991), p. 29-42.
- GREGORI I CIFRÉ, Josep Maria. «El barón Melcior de Ferrer i de Manresa (1821-1884), un compositor catalán del Romanticismo», *Revista de Musicología*, 14, nº 1-2 (1991), p. 435-438.
- GREGORI I CIFRÉ, Josep Maria. «La docència de l'orgue a la primeria del segle XVII a Girona: notes per a l'estudi de l'acompanyament continu a Catalunya», *Recerca Musicològica*, VIII (1998), p. 135-138.
- GREGORI I CIFRÉ, Josep Maria – MONELLS I LAQUÉ, Carme. *Inventaris dels fons musicals de Catalunya. Volum 6: Fons de l'església parroquial de Sant Esteve d'Olot i Fons Teodoro Echegoyen de l'Arxiu Comarcal de la Garrotxa*. Barcelona: Universitat Autònoma de Barcelona, 2012.
- GREGORI I CIFRÉ, Josep Maria – SALGADO COBO, Elena. *Inventaris dels fons musicals de Catalunya. Vol. 7: Fons de la basílica de Santa Maria de Castelló d'Empúries*. Barcelona: Universitat Autònoma de Barcelona, 2013.
- GONZÁLEZ HURTEBISE, Eduardo. «La ex-colegiata de San Félix de Girona», *Revista de la Asociación Artístico-Arqueológica Barcelonesa*, 1905.
- MARÍN COS, Estel. *L'ensenyament del piano a Barcelona (1850-1901)* [Tesi doctoral]. Barcelona: UAB, 2017.
- MARQUÈS, Josep Maria. «Organistes i mestres de capella de la diòcesi de Girona», *Anuario Musical*, 54 (1999), p. 89-130.

- MAZUELA-ANGUITA, Ascensión. «Polifonía, redes musicales y ceremonias rurales en los Pirineos orientales a través de las crónicas de Honorat Ciuró (1612-1674)», *Revista de Musicología*, XXXIX/2 (2016), p. 411-454.
- MIRANDA LÓPEZ, M. Mar. «Música i cerimònia per a la festivitat de Sant Narcís a la Consueta de la catedral de Girona, 1595-1655», *Revista Catalana de Musicologia*, X (2017), p. 67-90.
- MOLI FRIGOLA, Montserrat. «La passió musical d'Elionor de Farners de Marimon, organista extraordinària i abadessa de Sant Daniel de Girona», *Butlletí de la Reial Acadèmia Catalana de Belles Arts de Sant Jordi*, XXXI (2017), p. 63-82.
- NOLASCO DE EL MOLAR, «Canciones navideñas procedentes del santuario de Nuestra Señora de Els Arcs (Gerona)», *Anuario Musical*, XII, (1957), p. 201-233.
- PUJOL I COLL, Josep. «Quotidianitat i festa a la Girona del XVIII», a PARDO, M. C.; CUENCA, M. (eds.), *La música culta a les comarques gironines: Dels trobadors a l'electroacústica*. Banyoles: CECB, 2015, p. 59-74.
- QUEROL I GAVALDÀ, Miquel. *Cançoners català dels segles XVI-XVIII*. [Recopilació, transcripció, comentaris i realització de l'acompanyament per Miquel Barcelona: CSIC, 1979.
- RABASSEDA, Joaquim. «*Giuditta* de Melcior de Ferrer: una òpera escrita per un compositor català i estrenada a Girona el 1855», *Miscel·lània en honor de Josep M. Marquès*. Girona: Diputació de Girona – Patronat F. Eiximenis, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2010, p. 647-654.
- RABASSEDA I MATAS, Joaquim. «Diletants gironins: Òpera i romanticisme (1840-1860)», a PARDO, M. C.; CUENCA, M. (eds.), *La música culta a les comarques gironines: Dels trobadors a l'electroacústica*. Banyoles: CECB, 2015, p. 75-97.
- RIFÉ I SANTALÓ, Jordi. «La música en Girona durante la visita del Archiduque Carlos de Austria», *Revista de Musicología*, XXI/1 (1997), p. 331-341.
- ROS-FÁBREGAS, Emili. «Dos manuscrits de polifonía del Renaixement amb connexions gironines: E-Boc 5 i E-Bbc 682», a PARDO, M. C.; CUENCA, M. (eds.), *La música culta a les comarques gironines: Dels trobadors a l'electroacústica*. Banyoles: CECB, 2015, p. 21-34.
- SALARICH I TORRENTS, Miquel S. «El mestre Bernat Calvó Puig i Capdevila. Vic 1818 – Barcelona 1880», *Ausa* XIII, 120 (1988).
- VALLS I SUBIRÀ, Oriol. *Paper and Watermarks in Catalonia*. Amsterdam: The Paper Publications Society, 1970.
- VILA, Pep. «Els oratoris en la Girona del segle XVIII», *Revista de Girona*, 109 (1984), p. 275-276.
- VILA, Pep. «Teatre i òperes francesc representades a Girona durant la dominació napoleònica (1812)», *Annals de l'Institut d'Estudis Gironins*, LI, (2010), p. 465-500.

VOORTMAN, Martin. *Organistes de Barcelona del segle XVIII* [Revisió i edició Martin Voortman]. Barcelona: Tritó, 2002.

VOORTMAN, Martin. «Del passat al present: Francesc Mariner (1720-1789), organista de la Catedral de Barcelona». Edició *on-line*: https://voortman-musik.hpage.com/Francesc_Mariner_1720-1789.